

Erç
Taran dı

163460

İSLÂM TARİH, SANAT VE KÜLTÜR ARAŞTIRMA MERKEZİ
(IRCICA)

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	163460
Tas. No:	949.6 BALİ

BALKANLAR'DA İSLÂM MEDENİYETİ
II. MİLLETLERARASI SEMPOZYUMU TEBLİĞLERİ
Tiran, Arnavutluk, 4-7 Aralık 2003

İstanbul, 2006

İslâm Medeniyeti Tarihi Kaynak ve İncelemeleri Dizisi; No. 14

ISBN 92-9063-152-X (Türkçe tebliğler)
ISBN 92-9063-151-1 (İngilizce tebliğler)
ISBN 92-9063-153-8 (Arnavutça tebliğler)
ISBN 92-9063-154-6 (Takım)

İslâm Konferansı Teşkilâtı
İslâm Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi (IRCICA)
Barbaros Bulvarı, Yıldız Sarayı, Seyir Köşkü
34349, Beşiktaş, İstanbul-Türkiye

Tel: +90 212 259 17 42
Faks: +90 212 258 43 65
E-posta: ircica@ircica.org
Web sitesi: www.ircica.org

© 2006 IRCICA

Önsöz: Halit Eren

Yayına Hazırlayan: Ali Çaksu

Baskı: Birmat Matbaacılık Ltd. Şti, İstanbul

IRCICA Kütüphanesi Katalog bilgileri

Balkanlar'da İslâm Medeniyeti Milletlerarası Sempozyumu (2.: 4-7
Aralık 2003: Tiran)

Balkanlar'da İslâm medeniyeti II. milletlerarası sempozyumu
tebliğleri / editör Ali Çaksu; önsöz Halit Eren.- İstanbul: İslâm Tarih,
Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi, 2006.

xii, 541 s.: res. (çoğu rnk.), hrt., plan; 24 sm.- (İslâm medeniyeti
tarihi kaynak ve incelemeleri dizisi; no.14)

Dipnot var.

ISBN 92-9063-152-X (Türkçe tebliğler) ISBN 92-9063-154-6
(Takım)

1. Medeniyet, İslâm--Balkan Ülkeleri--Kongreler. 2. Medeniyet,
Türk--Balkan Ülkeleri--Kongreler. I. Çaksu, Ali. II. Eren, Halit. III.
k.a. IV. Seri.
949--dos21

BALKAN TOPRAKLARINDAN HAREMEYN'E TAHSİS EDİLEN VAKIFLAR

Mustafa GÜLER*

Mekke ve Medîne şehirleri, Müslümanlar için yeryüzünün en mukaddes mekânlarıdır. Bu topraklar için Kur'ân-ı Kerîm ve Hadis'te bir çok övgü ifadesi yer almaktadır. Ayrıca İslam Peygamberi ve bu dinin büyüklerinin buralarla ilgili mukaddes hatıraları vardır. Haremeyn olarak isimlendirilen bu şehirler her asırda devlet başkanları başta olmak üzere, yöneticilerin ve imkan sahibi hayırseverlerin fevkalâde ilgisine mazhar olmuştur. Bu bağlamda Hulefâ-i Râşidin döneminden başlayarak, siyasi bakımdan Hicaz bölgesinin hakimi olsun ya da olmasınlar Müslüman devletler Mekke ve Medine şehirlerine çeşitli alanlarda hizmet etmek için yarışmışlardır. On beş asırlık İslâm tarihinin en uzun soluklu ve en muhteşem siyasî teşekkülü olan Osmanlı Devleti'nde ise, mukaddes beldelere hizmet aşkı her bakımdan zirveye ulaşmıştır. Abbasiler döneminde özel ihsanlarla Haremeyn'e yapılan yardımların yerini, Memlûkluların son zamanlarından itibaren vakıflar kanalıyla yapılan hizmetler almıştır. Bu hal Anadolu Selçuklu Devleti'nde, hatta Anadolu Beyliklerinde de aynı şekilde tezahür etmiştir. Osmanlı Devleti'nde de aynı gelenek devam etmiş, ve Osmanlı mülkünün her yerinde sultanlar, hanım sultanlar, vezirler, beyler, paşalar ve halk Haremeyn hizmetlerinin yerine getirilmesi maksadıyla çeşitli vakıflar tesis etmişlerdir. Bunlardan bir kısmı Hac yolunda karşılaşılan sıkıntıların giderilmesi, bir kısmı Mekke ve Medine'de ihtiyaç duyulan tesislerin yapımı ve idamesi, bir kısmı da oralarda yaşayan halkın ihtiyacının karşılanması amacıyla kurulmuştur. Tamamı Hicaz dışındaki Osmanlı topraklarında bulunan bu vakıfların belli bir bölümü de Osmanlı idaresi altında bulunan Balkan topraklarında kurulmuştur.

* Yard. Doç. Dr., Afyon Kocatepe Üniversitesi, Tarih Bölümü.

Hizmet alanları, kurucuları, gelir kaynakları ve mahiyetleri farklılık arz eden bu vakıfların ilk olarak kronolojik sıraya göre kurucuları ve vakıf şartlarını ele almak istiyoruz.

Ulaşabildiğimiz belgelere göre Edirne'nin batısında Haremeyn için vakıf kuran ilk kişi Mahmud Çelebi'dir. Vakıf kayıtlarında bir kadıaskerin oğlu olduğu zikredilen Mahmud Çelebi 868/1464 tarihinde Çirmen Sancağı'na bağlı Kadı Köyü'nün mahsûlünü Haremeyn fukarâsına vakfetmiştir. Mezkur köyün, Kânûnî devri kayıtlarından sadece Medîne'ye şart edildiği ve yıllık hasılatının 4.572 akçe olduğu anlaşılmaktadır.¹

Aynı dönemde Mahmûd bin İsfendiyar Dimetoka'ya bağlı Kayacık, Akalan, Hallaçmüd, Çekirdekli, Akçaalan, Balıkyolu köylerinin tüm gelirleri ile Göynüklü mezrasının gelirlerinin bir kısmını Medîne'ye vakfetmiştir. Bu köylerin 980/1572 yılındaki toplam hasılatı 94.314 akçe olarak tahakkuk etmiştir.²

Rumeli'de vakıf mültezimliği yapan Rakkas Sinan Bey Karinabad'da 893/1488'de tesis ettiği vakfından toplam gelirin 1/3'ünü Medine fukarası için şart etmiştir.³

II. Bâyezid'in kızlarından Selçuk Sultan (v. 914/1508), Receb 914/Kasım 1508 tarihli Serez'deki medrese vakfından, her yıl Medîne fukarâsına tevzi edilmesi gayesiyle 1800 akçe tahsis etmiştir.⁴

II. Bâyezid'in bir başka kızı ve Nasuh Bey(?895/1490)'in zevcesi Şehzâdeşah

*Afyon Kocatepe Üniv. Fen-Edebiyat Fak. Tarih Bölümü

¹ Tayyip Gökbilgin, *Paşa Livası ve Edirne Vakıflar HasılatMülkler- Mukata'alar*, İstanbul 1952, 317.

² Gökbilgin, *Paşa Livası*, 318.

³ İstanbul Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Mâliyeden Müdevver Defterler (MAD), 1806, vr 4b Rakkas Sinan Bey'in Karinabad'da tesis ettiği vakfın Bulgarcadan tercüme edilmiş hâli ve değerlendirilmesi Machiel Kiel tarafından "The Vakıfnâme of Rakkas Sinan Beg in the Kornobat (Kârin-Âbâd) and the Ottoman Colonization of Bulgarian Thrace (14-15th Century)", adıyla *Osmanlı Araştırmaları Dergisi*'nin birinci sayısında (İstanbul 1980, s. 15-31.) yayınlanmıştır. Ancak bu makalede vâkıfın Haremeyn'e yaptığı vakıflarla alâkah bir kayıt yoktur. Ancak notun başında verdiğimiz defterde Rakkas Sinan Bey'in Karinabad'daki vakfından Haremeyn fukarâsına 40800 akçe ve İstanbul Başbakanlık Osmanlı Arşivi Evkâfî Hümâyûn Nezâreti, Sürre Defterleri (EV.HMK.SR), arasında yer alan 8 numaralı defterde 36.000 akçe tahsis edildiğinin (8, vr. 5a) kayıtlı olması ile Machiel Kiel'in makalesinde konu ettiği bu vakfiyenin zeylinin olup olmadığı sorusu cevabını bulmuş olur. Anılan Vakfiyede Haremeyn şartı yer almadığına göre, bu tahsis zeyle bulunmaktadır.

⁴ *Vakfiyeler*, Ankara tarihsiz, 185-195.

Hâtun (v. 912/1506?),⁵ Dimetoka'da kendine temlik edilen Kurtoğlu, Yakub, Büyük Atlagacı, Umur köylerinden birinin gelirlerini Medîne-i Münevvere fukarâsına şart kılmıştır.⁶ Hadım Ayas Ağa, 890/1485 tarihinde Dimetoka'da bulunan Kôr Mahmûd köyünün gelirlerini Medîne fukarâsına vakfetmiştir.⁷

Şehid Mustafa Paşa (938/1532) İstanbul, Dimetoka, Yanbolu, İnebahtı, Avlonya ve Anadolu'da bulunan mülklerinin gelirlerinden Medîne-i Münevvere'de bulunan medresesinde vazife yapanlara, ayrıca Ravza-i Mutahhara hizmetçilerine 300 sikke sarf edilmesini şart etmiştir.⁸

Mihrimah Sultan Varna Tatarpazarı'ndaki mülklerinden vakfettiği arâzîlerin gelirinden 3000 sikkenin sürre emini vâsıtasıyla Mekke-i Mükerrreme ve Medîne-i Münevvere'deki fukarâya, ihtiyaç sahiplerine, miskin ve düşkünlere eşit şekilde dağıtılmasını şart kılmıştır.⁹

Dârussa'ade Ağaları'ndan Gazanfer Ağa (v. 1011/1602), Sultan III. Murâd tarafından kendisine temlik edilen Selanik Kesendre Adası mahsulünün ¼'ünü Haremeyn fukarâsına şart kılmıştır (Evâhir-i Cemâziyelevvel 1004/Ocak 1596).¹⁰

İlk Haremeyn Evkafı nazırı Mehmed Ağa'ya, Sultan III. Mehmed Tuna kıyısında bulunan İsmail Geçidi adlı yerden bir kısım toprakları temlik etmiştir. Ağada bu mülkünü vakıf haline getirmiş ve elde edilecek gelirin yarısını Haremeyn'e şart etmiştir. Bu şarta göre Haremeyn'e şart edilen meblağın 1/5'i Kudüs'e, kalanın yarısı Mekke, yarısı da Medine'ye tahsis edilmiştir.¹¹

Mahpeyker Kösem Valide Sultan (1061/1651) Eğriboz sancağı Livadya Nahiyesi'nde II. Osman tarafından kendisine temlik edilen sekiz köyün gelirlerinden elde edilecek para ile, Muharrem 1026/Ocak 1617 tarihinde tesis ettiği vakfından Şam'dan, Beytullah'a gitmek için yola çıkan hac kervanlarına su taşımaları maksadıyla otuz deve vakfetmiştir. Otuz deveden yirmi beşine de su yüklenmesi ve bu suların yolda su sıkıntısı hâsıl olduğunda ihtiyaç sahiple-

⁵ Uluçay bu Sultanın adını "Şah Sultan" olarak vermektedir, *Pâdişahların Kadınları ve Kızları*, Ankara 1992, 24.

⁶ Gökbilgin, *Paşa Livası*, 386.

⁷ A.g.e., aynı yerde.

⁸ Ömer Lütfi Barkan-Ekrem Hakkı Ayverdi, *İstanbul Vakıfları Tahrîr Defteri*, (1546), İstanbul 1942, 369.

⁹ Haseki Sultan'ın Vakfiye Süreti, Esad Ef. Ktp, 3752, vr. 16-27 (Mihrimah Sultan'ın vakfiyesi, annesinin adını taşıyan vakfiye kitabı içinde yer almıştır).

¹⁰ Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi (VGMA), Dolap 74-1607, 51-52.

¹¹ MAD, 1806,6a.

rine dağıtılması, kalan beş deveye ise su dağıtım vazifesi yapanların eşyalarının yüklenmesini şart kılmıştır. Vâlide Sultan bu işe o derece ehemmiyet vermiştir ki, hacılara su temin edilmesinin yanında bu işte çalışanların ihtiyaçları için belirlediği şartlar da hayli dikkat çekicidir. Buna göre yedi buçuk şâmî kantar peksimet, yetecek kadar pirinç, mercimek, tarhana, bulgur, yağ, pekmez, peynir ve soğan gibi temel gıda maddeleri hamal develeri idâre etmek ve sakalık yapmak üzere vazifelendirilen on iki kişiye tahsis edilmiştir. Ayrıca bu gıda maddelerinin muhafazasında kullanılacak altı çift harar ile diğer malzemeleri taşıyacak bir çift sandık ve yemek pişirilmesinde kullanılacak kazanlar vâkıfenin şartları arasındadır. Vâkıfe bütün bunların yanında su tulumlarının üzerlerinin örtülmesi maksadıyla otuz parça keçe, tulumların altlarının tutulmasına yarayan 100 hasır, gerektiğinde tulumların tamir edilebilmelerine yarayacak yirmi parça meşin ve tulumlara su doldurmak için dört kova, bir huni, altmış urgan ve altmış çengel gibi malzemeleri de şart olarak koymuştur¹².

Sultan Genç Osman Silistre İshakçada Haremeyn fukarası için vakıfta bulunmuştur¹³.

Köprülü Mehmed Paşa (1071/1661), 18 Receb 1070/30 Mart 1660 tarihini havî gelir kaynakları Rumeli, Anadolu, Sivas ve Halep'te bulunan vakfından 1000 altının her sene vakıf nâzırı ve sürre emini eli ile Haremeyn fukarâsına irsâl edilmesini şart eylemiştir¹⁴.

Köprülü âilesi mensuplarından Fâzıl Mustafa Paşa (1102/1691)'nin 25 Safer 1089/18 Nisan 1678 tarihini taşıyan vakfiyesine göre, Kandiye Kalesi, İzmir ve Belgrat'ta bulunan dükkân ve hânelerin kiralardan elde edilen gelirlerden her sene 500 altın Mekke fukarâsına, 500 altın da Medîne fukarâsına gönderilmesi şart kılınmıştır.¹⁵

* Livadya: Bu günkü Yunanistan'da Atiyk Yarımadasında ve Atina'nın kuzey-batısında bir kasaba.

¹² Mahpeyker Kösem Sultan Vakfiyesi, Millet Ktp. Ali Emîrî, Trh, nr: 931; Mücteba İlgürel, "Kösem Sultan'ın bir vakfiyesi", *TD*, 21, XVI, (İstanbul 1966).

¹³ EV.HMK.SR.130,Vr.4b.

¹⁴ Köprülü Ktp. Ekler I (Vakfiyenin bir sûreti aynı kütüphanenin 3 numaralı kaydında da mevcut olup ayrıca mikrofilmi de Süleymâniye Kütüphanesi Mikrofilm Arşivi 4370 numarada kayıtlıdır.)

¹⁵ Köprülü Ktp. Ekler, IV (aynı Vakfiyenin mikrofilmi Süleymâniye mikrofilm arşivi 4027 numarada kayıtlıdır). Köprülülerin vakıfları için daha fazla malumat için bk. İ. Metin Kunt, "The Vaqf as an Instrument of Public Policy, Notes on the Köprülü Family Endowments", *Studies in the Ottoman History in Honour of Professor V.L. Menege*, İstanbul 1995, 189-199.

Dârussa'âde Ağalarından Abbâs Ağa (1082/1671), Tuna Nehri kıyısında İsmâ-îl Geçidi Kasabası'nda bulunan evlerin kiralarna mebnî tesis ettiği vakfından Haremeyn fukarâsına 3.000 esedî kuruş tahsis etmiştir.¹⁶ Bu tahsîsâtın tamamı sadece Medîne-i Münevver'e yapılmıştır.¹⁷

Kurucuları ve vakfiyeleri belli olan vakıfların dışında, kurucuları zikredilmeyen ya da vakfiyelerine ulaşamayan ancak gelirlerinin tamamı, bir kısmı veya vergileri Haremeyn'e vakfedilmiş olan arâzîlerin varlığı da göze çarpmaktadır. Bunlardan bir kısmı Selânik'e bağlı, Yenice-i Vardar'da bulunmakta idi.¹⁸ Bu vakıf arâzîlerinin adları ve 997/1589 senesindeki gelirleri şöyle olmuştur.

<u>Vakfın Adı</u>	<u>Tahsîsâtı</u>
Hacı Yunus evkâfindan	1500 akçe
İsa Bey İbn Evrenos	2500 akçe
Ahmed Bey İbn Evrenos	5000 akçe
Toplam	9000 akçe¹⁹

Yine Rumeli eyaletinde bulunan Silistre'ye bağlı, başta Sekban Köyü olmak üzere, bazı köyler Haremeyn'e vakfedilmiştir²⁰. Yanbolu reâyasından 1042/1633 senesinde 200.000 akçe tahsîl edilmiştir²¹. Üsküp sancağının merkezinde bulunan bir takım dükkânların kira gelirleri de Haremeyn'e vakfedilmesine rağmen, vakıf 1077/1666 senesinde âtil hale gelmiştir.²²

Aynı şekilde, Yanovaya bağlı Şebeş ve Logos arazilerinin mahsullerinden Mekke ve Medine'ye tahsisatın olduğu.²³ Budin ve Tımaşvar'da Haremeyn'e şart edilmiş vakıfların bulunduğu vakidir.²⁴

Bilindiği gibi Türkler anavatanları Orta Asya'da ve oradan muhtelif sebeplerle göç ettikleri yeni vatanlarında, hayat tarzları olan konar-göçerlik anlayışını

¹⁶ EV.HMK.SR, 10, vr. 70a.

¹⁷ EV.HMK.SR, 130, vr. 10b.

¹⁸ İstanbul Başbakanlık Osmanlı Arşivi Haremeyn Muhâsbesi (D.HMH), 21363.

¹⁹ MAD, 1806, vr.5b.

²⁰ Ahmet Cebeci, *XVI. Yüzyıl Silistre Sancağı Vakıfları*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, basılmamış yüksek lisans tezi, Ankara 1994, 46.

²¹ EV.HMK.SR, 8, vr.6a.

²² EV.HMK.SR, 130, vr.14b.

²³ EV.HMK.SR, 393.

²⁴ İstanbul Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Mühimme Defterleri (MD), 62/563. Zikrettiğimiz belge Haremeyn Evkaf nezaretinin kurulup bu nezaretin başına Darüssaade Ağalarının tayin edilmesine dair olup, bu belgede hükmün gönderildiği yerler arasında Budin ve Tımaşvar da yer almaktadır.

uzun süre devam ettirmişlerdir. Anadolu'nun, Müslüman Türkler tarafından fethedilip, vatanlaştırmaya ve İslâmlaştırmaya başlanmasından itibâren İran ve Kafkasya'da bulunan, göçebe hayatı yaşayan bir çok Türk boyu da Anadolu'ya yerleşmiştir. Osmanlı Devleti teşkilatlanmaya başlamasından itibâren gerek Anadolu'da gerekse diğer yerlerde yaşayan göçbeleri, başta yeni fethedilen Rumeli toprakları olmak üzere Anadolu'nun iskâna müsâit yerlerine yerleştirmiştir. Böylelikle zamanında nerede ise tamamı göçebe olarak yaşayan bir millet, zamanla yerleşik hayata geçip mal mülk sahibi olmaya ve düzenli bir şekilde yaşamaya başlamıştır.

Bu vetîrede günümüzde de Yörük adıyla bilinen bazı Türkmen boyları, diğerleri gibi yerleşik hayata geçmeyip konar-göçerliğe devam ettiler. Bu kabileler her ne kadar yerleşik hayatı benimsemeseler de, bütün Türk boyları gibi İslâm'ı kabul etmişler, onun ahlâkı ile ahlâklanmışlar, bu dinin ahkâmını uygulamışlar ve sosyal hayatlarını İslâm'a göre tanzim etmişlerdir. İşte bu gruplardan bazıları tıpkı yerleşik hayatı tercih eden akrabaları gibi vakıflar yapmışlar ve hayır eserleri vücuda getirmişlerdir. Osmanlı mülkünün bir çok yerinde göze çarpan bu uygulamaya Balkan topraklarında da rastlamamız mümkündür. Yeniil Voyvodalığına tâbi Gündüzlü Yörük cemaatinin de Haremeyn Evkâfi reayası²⁵ olması bu duruma en güzel örnektir.

Tüm bu vakıfların yanında Haremeyn'e Cizye gelirlerinden de pay ayrılmıştır. Mühimme Defterleri arasında bir çok hüküm ve ferman bu işleri düzenlerken sürre defterlerinde zikredilen Cizye-i Gebrân tahsîsâtı bunun açık bir ifâdesidir. Meselâ, 1047/1637 senesinde Rumeli Topraklarında bulunan Haremeyn-i Şerifeyn Evkaf Nezâretine bağlı reâyanın Cizye gelirleri şöyle tahakkuk etmiştir:

Reâya adı	Miktar
Rumeli vilâyeti livâlarından	488.612 akçe
Merşan ve Hankan kazaları	788.830 akçe
Tırhala Yenişehir kazası	827.547 akçe
Rumeliden Toplam	2.104.989 akçe
Cizye gelirlerinin toplamı	14.932.111 akçe ²⁶
Haremeyn-i Şerifeyn Evkâfi	1.857.570 akçe

²⁵ Ahmet Refik, *a.g.e.*, 162.

²⁶ İstanbul Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Evkâfi Haremeyn Muhâsebeciliği (EV.HMH), nr: 94.

Yukarıdaki defterde, 1047/1637 senesinde Osmanlı mülkündeki cizye gelirlerinin 14.932.111 akçe olarak tahakkuk ettiği ve bu meblağdan Haremeyn'e tahsis edilen miktarın 1.857.570 akçe olduğu kayıtlıdır. Bu rakam toplam meblağın %12.44'üne denk gelmektedir. Bu hesaptan, adı geçen senede Rumeli cizye gelirlerinden Haremeyn'e aktarılan miktarın 261.862 akçe olduğu sonucuna varabiliriz.

Balkan Topraklarındaki Vakıfların Haremeyn Vakıfları İçinde Payı

Burada ele alınması gereken önemli bir konu da Balkan Topraklarında kurulan vakıfların Haremeyn Vakıfları içindeki toplam payının ne kadar olduğunun tespiti. Bu tespiti yapmak aslında ilk bakışta pek kolay değildir. Ancak araştırmalarımız esnasında inceleme fırsatı bulduğumuz bazı sürre ve muhasebe defterleri bölgesel veya genel anlamda, aynı zamanda vakıf kurucuları, ve vakıfların hizmet sahalarında bize sağlıklı istatistikler yapma imkanı vermektedir. Aşağıda zikredeceğimiz 1076-1077/1665-1666 tarihli sürre defteri İstanbul, Bursa, Edirne, Rumeli Anadolu, Karaman, Kıbrıs, Rumeli ve Osmanlı'nın diğer eyaletlerinde vaki Haremeyn ve Kudüs vakıflarına ait vâridât ve masraf defterleri olup bize bu konuda oldukça aydınlatıcı bilgi vermektedir. Defterde yukarıdaki vakıfların tamamı zikredilmemiştir. Fakat zikredilen miktarları bir fikir vermesi açısından aşağıda tablolaştırıyoruz:

Vakfın Adı	Mahalli	Miktar
Yanova'ya bağlı Şebeş ve Lagos arâzilerinin mahsûlâtı	Haremeyn	3000 filori
Genç Osman	Haremeyn	9600 filori
Abbâs Ağa ev kiralari	Haremeyn	3000 kuruş
Selçuk Sultan	Medine	Hâlîf
Mihrimah Sultan	Haremeyn	3000 filori
Yanbolu Reâyâsı	Haremeyn	Hâlîf
Rakkas Sinan Bey	Medîne	120 filori
Gazanfer Ağa	Haremeyn	2500 kuruş
Selânîk ve tevabiindeki sekiz vakıftan toplam ²⁷	Haremeyn	110 kuruş
Budin ve Tımaşvar	Haremeyn	Hâlîf
Üsküp dükkân kiralari	Medîne	Hâlîf

²⁷ Defterde Selanik'ten ve tevabiinden elde edildiği kaydedilen 110 kuruşun toplandığı vakıflar şunlardır: Vardar Yenicesi'nde İsa Bey, Ahmed Bey, Hacı Yunus, Selanik'te Yusuf Endulusi, Behzad Hatun, Tuzcu Hüseyin, Kasım Çelebi ve bazı dükkanların kiralari.

Yukarıdaki toplam on sekiz vakfın defterde yer aldığı ve bunların dört tanesinin anılan tarihte *Hâlî* duruma düştüğü görülür. Yani bu dört vakıftan geçerli sebeplerle 1076-1077/1665-1666 tarihlerinde şartlarına uygun tahsilat yapılamamıştır. Bunların dışındaki on dört vakıftan ise toplamda 15.710 filori ve 5610 kuruş tahsil edilmiştir. Bu tarihlerde 1 filorinin 300 akçeye 1 kuruşun da 100 akçeye tekabül ettiği dikkate alınır, toplam 5.274.000 akçenin gönderildiği anlaşılır. Bu da sadece 130 numaralı defterdeki toplam meblağın %28.4'ine tekabül etmektedir. Ayrıca mevcut defterde anılmayan vakıfların da varlığı dikkate alınarak bir değerlendirme yapılacak olursa, bu yüzdenin toplamda 30'lara çıktığını söylemek pekala mümkündür. Yani 1665-1666 senesinde toplam sürre gelirinin yaklaşık 1/3'ü Balkan topraklarından karşılanmıştır.

Kurucuların Profili

Vakıf kurucularının şahsiyetlerine baktığımızda:

Padişahlar:	7
Sultanlar ve Valide Sultanlar:	4
Vezirler:	3
Devlet Görevlileri:	10
Cizye Gelirleri:	3
Toplam	27

şeklinde bir tablo ile karşılaşırız. Bilhassa sultanlar ve Darüssaade Ağaları tarafından kurulan vakıfların gelir bakımından yüksek meblağa sahip olmaları Balkan topraklarındaki vakıfların hasılatının %30'lara tırmanmasını sağlamıştır. Yukarıda görüleceği üzere 1666 senesinde sadece Sultan Genç Osman'ın vakfının hasılatı diğerlerinin gelirlerinden fazladır.

Netice olarak, Osmanlı mülkünde Balkanlar'dan Haremeyn'e tahsis edilen vakıflar da çeşitlilik arz etmektedir. Şahısların tahsisatı yanı sıra, Yörüklerden alınan paylarla cizye payları ve arazi gelirleri bunlara örnek olarak verilebilir. Aynı şekilde vakıfların şartnameleri de farklıdır: Kimi vakıflar fukaraya hizmeti esas alırken, kimileri Haremeyn'deki bazı tesislerin işletilmesi ve görevlilerine maaş ödemek, kimileri de hac yolunda su tedariki amacıyla hizmet görmüştür.